

Inventarisatie broedvogels Veer- en Waarderpolder 1997

Niko Buiten

Inleiding

In 1997 zijn de Veer- en Waarderpolder (oppervlakte: 75 ha), met uitzondering van de rietlanden ten zuiden van de Veermolen, voor het tweede achtereenvolgende jaar onderzocht op broedvogels. Het onderzoek in dit Haarlemse deelgebied van het Recreatieschap Spaarnwoude vindt plaats in het kader van het Broedvogel Monitoring Project van SOVON/CBS. De gehanteerde onderzoeksmethode van de territoriumkartering staat beschreven in de handleiding van dit project (Van Dijk, 1996). Het veldwerk bestond uit negen bezoeken rond zonsopkomst in de periode maart-juli.

Resultaten

In onderstaande tabel worden zowel de vastgestelde territoria van 1996 als van 1997 weergegeven. Hierdoor is een onderlinge vergelijking mogelijk. Na dit overzicht worden drie analyses gepresenteerd.

Tabel 1. Broedvogels van de Veer- en Waarderpolder en hun territoria in 1996 en 1997.

	1996	1997		1996	1997
Fuut	8	9	Houtduif	1	2
Geoorde Fuut	0	1	Koekoek	0	1
Knobbelzwaan	1	1	Graspieper	2	0
Nijlgans	1	2	Witte Kwikstaart	3	1
Bergeend	4	1	Winterkoning	0	1
Smient	0	1	Heggemus	0	1
Krakeend	10	10	Merel	5	2
Wilde Eend	57	58	Sprinkhaanzanger	1	0
soepeend	9	5	Rietzanger	10	9
Slobeend	1	1	Bosrietzanger	4	13
Kuifeend	22	13	Kleine Karekiet	23	25

Tabel 1 vervolg.

	1996	1997		1996	1997
Torenvalk	1	0	Grasmus	2	8
Patrijs	2	2	Tuinfluit	0	1
Fazant	4	3	Fitis	0	1
Waterhoen	10	5	Pimpelmees	0	1
Meerkoet	48	56	Koolmees	0	2
Scholekster	5	4	Ekster	4	5
Kluut	1	1	Kauw	8	1
Kleine Plevier	1	0	Zwarte Kraai	1	0
Kievit	16	19	Spreeuw	2	3
Watersnip	1	0	Huismus	3	3
Grutto	4	2	Groenling	0	2
Tureluur	13	13	Putter	1	0
Visdief	1	0	Kneu	3	3
stadsduif	0	1	Rietgors	7	10
Holenduif	0	1			

Rietvogels

In 1996 werden de rietlanden ten noorden van de Veermolen intensief beweide met runderen (meer dan 1 rund per ha; berekening gebaseerd op de in het handboek 'Levensgemeenschappen' (Beije et al., 1994) beschreven classificatie van het voormalig Rijksinstituut voor Natuurbeheer). Het gevolg was verstoring van broedende rietvogels (onder meer Rietzanger) en degeneratie van de rietlanden. Ondanks protesten van onder meer Vogelbescherming Nederland en Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland tegen het gevoerde beheer, bracht het Recreatieschap Spaarnwoude hierin geen veranderingen aan. Te verwachten viel dat in 1997 de gevolgen in de broedvogelstand van de rietlanden duidelijk zou worden.

Onder meer door de toename van (overjarig) riet in het rietfilter in de Veerpolder en langs de poeltjes in de Waarderpolder nam daar het aantal territoria van rietvogels toe. Dit is de reden waarom uit tabel 1 niet duidelijk wordt dat het aantal territoria van de rietvogels in de rietlanden ten noorden van de Veermolen in 1997 als gevolg van beweiding is gedaald. Kijken we daarentegen naar tabel 2, waarin alleen de territoria van de rietvogels in deze rietlanden zijn opgenomen, dan blijkt dat het aantal rietvogels juist daar met ruim 30% is afgenomen.

Tabel 2. Rietvogels van de rietlanden ten noorden van de Veermolen in 1996 en 1997.

	1996	1997		1996	1997
Sprinkhaanzanger	1	0	Kleine Karekiet	14	8
Rietzanger	9	7	Rietgors	5	6
Bosrietzanger	3	0	totaal	32	21

Tevens kon worden vastgesteld dat er zowel in het restant overjarig riet nabij de Veermolen als in het restant overjarig riet ten noorden van en grenzend aan het beweide deel van de rietlanden minimaal twee paren Rietzanger tot succesvol broeden kwamen. In het riet werden om voedsel bedelende nog niet vliegvlugge jongen waargenomen.

Het is jammer dat het overgrote deel van de rietlanden in 1997 opnieuw intensief is beweide met runderen. Behalve de rietvogels hebben daar ook insecten en kleine zoogdieren onder te lijden. Terwijl planten geen zaad kunnen vormen en een- en tweejarige planten onder dit beheer -voor zover zij al voorkomen- zeker verdwijnen.

In november 1997 is onder meer geconstateerd dat ongeveer 35% van de rietlanden ten noorden van de Veermolen is gemaaid. Een aanzienlijk deel van de rietlanden is dus zowel beweide als gemaaid. Het is onduidelijk welk natuurdoel hiermee wordt gediend. Tot voor enkele jaren kon de Roerdomp nog in de rietlanden en op ruige graslanden van de Waarderpolder worden waargenomen. Met het huidige intensieve beheer lijkt de kans daarop nu wel definitief verkeken.

Weidevogels

De Veerpolder (oppervlakte: 40 ha) heeft altijd in de belangstelling gestaan van de onderzoekers van de Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland en van de Provincie Noord-Holland. In Noord-Holland was het een van de beste weidevogelgebieden, waar onder meer Grutto en Tureluur hoge dichtheden bereikten. Daardoor beschikt de Vogelwerkgroep over een reeks van jaren over gegevens van de weidevogelstand in de Veerpolder. Dat maakt een vergelijking van de jaren voor en na de herinrichting van het veenweidegebied tot dagrecreatieterrein mogelijk. Om een buffer te vormen tegen mogelijke uitbreiding van het industriegebied Waarderpolder zijn de resterende

de ten westen van de Binnenliede gelegen weilanden in de jaren 1993-'95 vergraven tot recreatiegebied. Wat velen al verwachtten (Looij, 1989 en de Jong, 1992 en 1993) komt glashelder uit tabel 3 naar voren. De achteruitgang van de weidevogels is enorm.

Tabel 3. Weidevogels van de Veerpolder voor en na herinrichting tot dagrecreatieterrein (- = geen gegevens bekend).

	1988	1991	1992	1996	1997
Fuut	-	1	0	6	6
Knobbelzwaan	-	0	0	1	1
Bergeend	-	1	0	4	0
Krakeend	5	9	11	6	5
Wilde Eend	12	10	12	35	35
Wintertaling	1	1	0	0	0
Zomertaling	0	1	0	0	0
Slobeend	4	7	9	1	1
Kuifeend	0	1	0	13	8
Patrijs	3	1	2	1	1
Fazant	-	1	3	2	2
Meerkoet	-	7	6	35	47
Waterhoen	-	2	8	4	2
Scholekster	16	9	11	4	3
Kievit	27	25	26	15	18
Watersnip	0	2	2	1	0
Grutto	17	15	17	4	1
Tureluur	20	12	20	13	11
Veldleeuwerik	1	0	0	0	0
Graspieper	8	2	1	0	0

Tegelijkertijd is er sprake van een opmars van algemene watervogels als Fuut, Wilde Eend en Meerkoet. De aanwezigheid van Geoorde Fuut en Smient in 1997 in de Veerpolder wezen al in de richting van de aanwezigheid van een geschikt biotoop voor deze soorten. Te verwachten is dat bij een bekender worden van het dagrecreatieterrein de recreatiedruk zal toenemen en de weidevogelstand verder kan afnemen.

In vergelijking met 1996 was het broedsucces van weidevogels in 1997 lager. Grote aantallen nesten zijn vertrappt door schapen. De koude zorgde er dit voorjaar bovendien voor dat veel jongen niet ouder werden dan enkele weken. Het na 15 juli inscharen van vee zou een beheersmaatregel zijn die het broedsucces van de weidevogels aanzienlijk kan verhogen. Wat betreft het beheer is het verder van belang onder de aandacht te brengen dat de resterende weilanden ten oosten van de Veerplas ('de Kam') als gevolg van golfslag bij stevige westenwind afslaan. Het aanbrengen van wilgenbeschoeiingen waarachter riet en andere helofyten groeien kan verdere afslag voorkomen (Landschapsbeheer Noord-Holland, 1994).

Overige soorten

In 1997 werden op de erven van voormalige boerderijen en woonhuizen voor het eerst territoria vastgesteld van algemeen voorkomende zangvogels als Fitis, Groenling en Heggemus. Daarnaast is het verschijnen van Geoorde Fuut en Smient in en om de Veerplas in de Veerpolder verrassend te noemen. Van de Geoorde Fuut kunnen in Nederland jaarlijks enkele honderden territoria worden vastgesteld. Van de Smient, waarvan jaarlijks enige territoria worden vastgesteld, zijn slechts enkele zekere broedgevallen in Nederland bekend (Van Dijk et al., 1997).

Het aantal territoria van Bosrietzanger en Grasmus verdrie- en verviervoudigde in 1997. Dit is niet alleen toe te schrijven aan een geschikter biotoop in het gebied: de ruigtekruidenvegetatie tussen de jonge aanplant werd dit jaar niet gemaaid. Doordat slootkanten en wegbermen net buiten onderzoeksgebied werden gemaaid, verplaatsten de zangposten van deze soorten zich van net buiten naar binnen het onderzoeksgebied.

In 1996 konden in de resterende weilanden van de Waarderpolder nog twee territoria van Graspieper worden vastgesteld. In 1997 waren dat er geen. De oorzaak ligt in het verdwijnen van ruig gras als gevolg van intensieve beweiding.

Zoogdieren

Gedurende het onderzoek is ook gekeken naar het voorkomen van zoogdieren. De aanwezigheid van Haas (minimaal 5 exemplaren) en Egel (1 exemplaar) is vastgesteld.

Vervolgonderzoek

De komende jaren wordt het onderzoek naar de stand en het broedsucces van de broedvogels van de Veer- en Waarderpolder voortgezet. Daarnaast verdient onderzoek naar het voorkomen van planten (in 1997 is het zeldzame Wondklaver waargenomen), amfibieën (in vergelijking met 1996 zijn in 1997 meer vertegenwoordigers van het Groene Kikker-complex waargenomen in de Waarderpolder) en insecten aanbeveling. Tot slot een woord van dank aan het Recreatieschap Spaarnwoude voor het verlenen van de gebiedsontheffing,.

Literatuur

- Beije, H.M., L.W.G. Higler, P.F.M. Opdam, T.A.W. van Rossum & H.J.P.A. Verkaar, 1994. Levensgemeenschappen. Bos- en natuurbeheer in Nederland; deel 1. Backhuys Publishers, Leiden.
- Buiten, N., 1997. Verslag onderzoek stand en broedsucces broedvogels Veer- en Waarderpolder 1996. (ongepubliceerd).
- Dijk, A.J. van, 1996. Broedvogels inventariseren in proefvlakken (handleiding Broedvogel Monitoring Project). SOVON, Beek-Ubbergen.
- Dijk, A.J. van, F. Hustings, H. Sierdsema & T. Verstrael, 1997. Kolonievogels en zeldzame broedvogels in Nederland in 1992-93. Limosa 70 (1): 11-26.
- Jong, P. de, 1992. Weidevogeltelling in de Veerpolder. Fitis 28 (1): 24-26.
- Jong, P. de, 1993. Weidevogelinventarisatie in de Veerpolder in 1992. Fitis 29 (2): 83-85.
- Looij, C., 1989. Weidevogelgebieden rond Haarlem. Ontwikkelingen en broedvogeltellingen in 5 graslandgebieden. Fitis 25 (2): 62-83.
- Landschapsbeheer Noord-Holland, 1994. Wilgenbeschoeiingen. Een duurzame en natuurlijke en goedkope oplossing van oeververdediging. Stichting Vrijwillig Natuur- en Landschapsbeheer Noord-Holland, Haarlem.

Niko Buiten, Spaarne 49 app. 1.7, 2011 CE Haarlem